

Pracovní tým Kulatého stolu k budoucnosti financování zdravotnictví v ČR, Palackého nám. 4, 128 01 Praha 2
<http://www.kulatystul.cz>, info@kulatystul.cz, tel.: +420 224 972 853, fax: +420 224 915 980

PŘEHLED PRŮZKUMŮ VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ KE ZDRAVÍ A ZDRAVOTNICTVÍ

Pracovní tým Kulatého stolu k budoucnosti
financování českého zdravotnictví

Úvod

Výzkumy veřejného mínění¹ jsou nedílnou součástí procesu tvorby politiky. Umožňují přenášet informace od široké veřejnosti směrem k těm, kteří politiku vytváří a rozhodují o ní.² Odezva či názory veřejnosti tzv. veřejné mínění jsou v sociologii zjišťovány především formou kvantitativního standardizovaného dotazníkového šetření na reprezentativním vzorku populace.³ V odborné rovině jsou vedeny spory o to, jak konkrétně názory veřejnosti zkoumat, jakými metodami je věrohodně zachytit a jaké techniky jsou ve výzkumech veřejného mínění nejefektivnější. Je potřeba si uvědomit, že často jsou údaje z výzkumů veřejného mínění nepřesné či zavádějící. Je proto žádoucí věnovat velkou pozornost renomé společnosti, která výzkum realizuje. Výzkumy také vyžadují určité zjednodušení dilemat politického výběru, tak aby bylo možné na ně jednoduše odpovědět. Současně je proto potřeba velké opatrnosti a obezřetnosti při interpretaci jejich výsledků.

Oblast zdraví a zdravotnictví patří tradičně mezi témata o nichž se lidé domnívají, že je třeba se jim ve výzkumech veřejného mínění věnovat. Ve výčtu témat, kterými by se měl podle respondentů výzkumy veřejného mínění zabývat, převládá politika, zdravotnictví se objevuje na druhém místě s preferencí desetiny respondentů.⁴ Průzkumy veřejného mínění ukazují vysoké postavení zdraví a zdravotnických služeb v hierarchii hodnot společnosti.

Přehled průzkumů a jeho význam

Tento materiál byl vypracován jako informační podklad v rámci projektu Kulatý stůl k budoucnosti financování českého zdravotnictví. Jeho cílem je poskytnout přehled o průzkumech veřejného mínění, které se týkají výlučně tématu zdraví a zdravotnictví. V materiálu jsou obsaženy pouze ty výzkumy, které sledují názory veřejnosti na zdraví a na systém zdravotnictví a zároveň jsou validní, reliabilní a reprezentativní (a jejich výsledky jsou také veřejné). Materiál zachycuje průzkumy veřejného mínění realizované a zveřejněné od roku 2000.

¹ Výzkum veřejného mínění je chápán jako zvláštní druh sociologického výzkumu. Nezkoumá sociální jevy, vztahy a procesy v celé jejich šíři a hloubce, ale omezuje se na zachycení názorů a postojů určité populace.

² Pionýrem na poli průzkumů veřejného mínění byl George Gallup, který prohlašoval, že cílem jeho snažení je "měřit tep demokracie".

³ Šamanová. G. Veřejnost o výzkumech veřejného mínění. CVVM, 2007.

⁴ Šamanová. G. Veřejnost o výzkumech veřejného mínění. CVVM, 2007.

Informace o existujících výzkumech

Požadavky na validitu, reliabilitu, reprezentativnost a veřejnou dostupnost splňují výzkumy, které provedly Sociologický ústav, Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), Lékařské informační centrum a agentura Inres-Sones, Institut zdravotní politiky a ekonomiky (IZPE) a Ústav zdravotnické informatiky a statistiky (ÚZIS). V mezinárodním kontextu jsou pak důležité výstupy v rámci Eurobarometru. Všechny tyto výzkumy byly provedeny na reprezentativním vzorku obyvatel (základní populace byla až na výjimky definována jako obyvatelé ČR starší 15 let).

Průzkumy umožňující srovnání výsledků v čase a částečně také mezinárodní srovnání provedl Sociologický ústav, Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM). Mezinárodní srovnávací průzkum spokojenosti se zdravotnickým systémem byl organizován společností CEORG⁵ v letech 2002 – 2004 v ČR, na Slovensku, v Polsku a Maďarsku. CVVM otázky zaměřené na spokojenost a kvalitu zdravotní péče používalo aké v dalších letech.

Vývoj postojů české veřejnosti ke zdravotnictví v čase umožňuje sledovat také výzkum Lékařského informačního centra a agentury Inres-Sones (podrobné technické parametry výzkumu jsou však k dispozici pouze u šetření provedeného v roce 2004).

Jednorázový průzkum veřejného mínění provedl také Institut zdravotní politiky a ekonomiky (IZPE) v Kostelci nad Černými Lesy na přelomu roku 2005/2006.

Dalším významným průzkumem je World Health Survey – Světové šetření o zdraví (2002-2003) – srovnávací průzkum organizovaný Světovou zdravotnickou organizací (WHO), který v České republice prováděl Ústav zdravotnické informatiky a statistiky (ÚZIS). S ohledem na systém zdravotnictví (respektive názory veřejnosti na systém zdravotnictví a zdravotní péči) jsou zajímavé otázky týkající se vstřícnosti zdravotnického systému, kde jsou vymezeny následující atributy vstřícnosti systému: důstojnost, důvěrnost, komunikace, samostatnost, dostupnost, volba, prostředí a podpora.

Průzkumům veřejného mínění se na evropské úrovni věnuje Eurobarometer. Základním cílem projektu Eurobarometer je mezinárodní srovnatelnost výsledků. Ve všech zemích EU se proto šetření provádějí stejnou technikou (za pomoci standardizovaných dotazníků) a sběr dat probíhá v zásadě ve stejnou dobu. Většina výzkumů se týká zdraví obecně (případně rizikových faktorů), systému zdravotnictví se průzkumy týkají pouze okrajově.

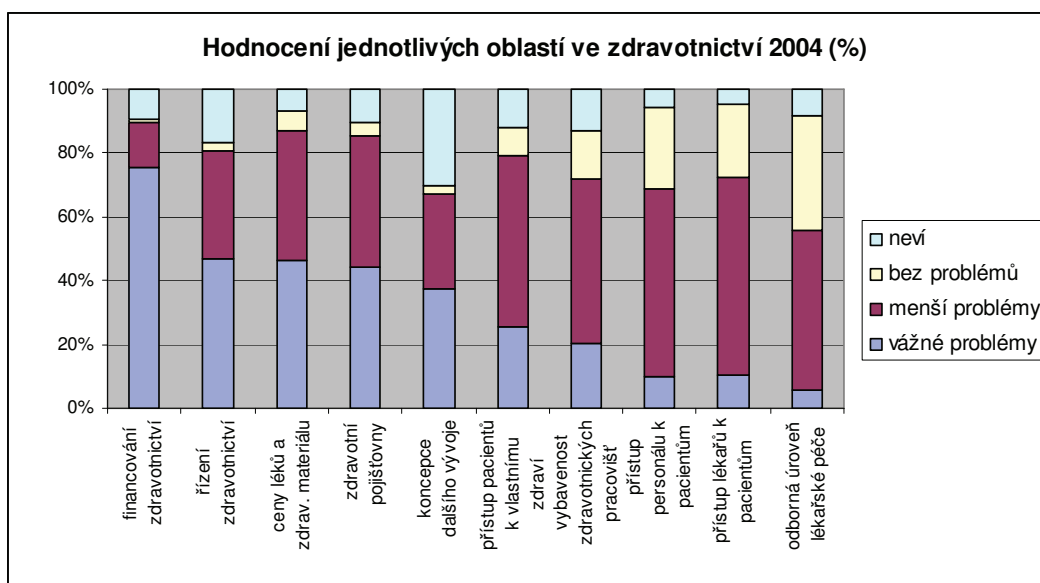
Podrobný přehled technických parametrů uvedených šetření je představen v příloze 1, příloha 2 pak shrnuje formulace použitých otázek.

⁵ Viz. www.ceorg-europe.org

Nejdůležitější zjištění existujících výzkumů

Vzhledem k tématickému zaměření Kulatého stolu je poměrně zajímavé, že česká veřejnost hodnotí financování zdravotnictví jako důležité a problematické. Podle výzkumu agentury Inres – Sones z roku 2004 se občané ČR domnívají, že nejproblematictější oblastí českého zdravotnictví je právě financování. Poněkud menší problémy se vyskytují, dle výsledků výzkumu, v oblasti řízení zdravotnictví, v oblasti cen léků a zdravotnických materiálů a také u zdravotních pojišťoven. Naopak pozitivně je hodnocena úroveň lékařské péče a přístup lékařů a ostatního personálu k pacientům.

Graf 1 Hodnocení jednotlivých oblastí ve zdravotnictví, 2004

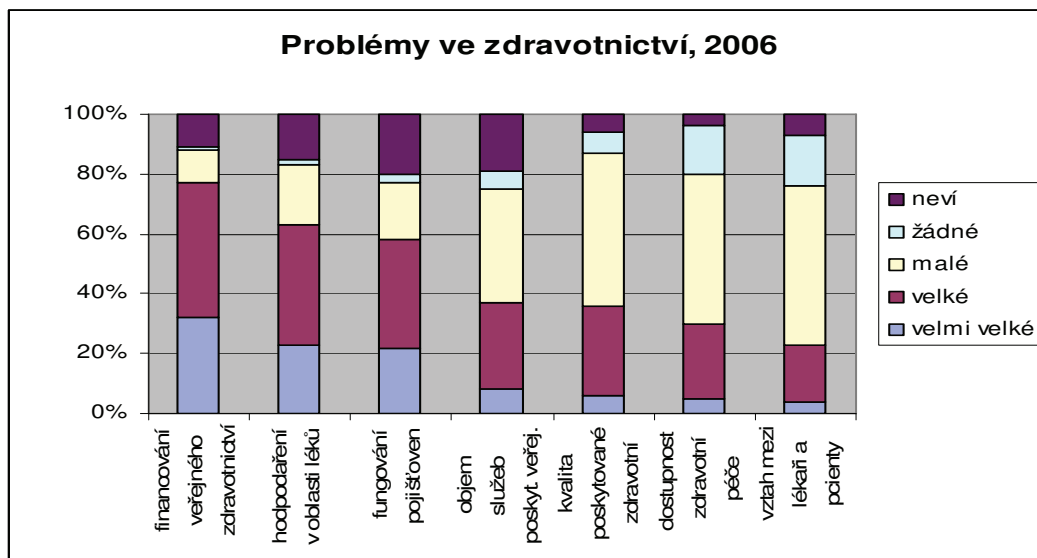

Zdroj: Inres-Sones, 2004

K obdobným výsledkům došel výzkum, uspořádaný CVVM v roce 2006. Také v tomto průzkumu je oblast financování⁶ označena jako nejproblematictější. Oblastí, která má podle respondentů nejmenší problémy, je opět vztah mezi lékaři a pacienty.

⁶ V tomto případě se hovoří o financování veřejného zdravotnictví.

Graf 2 Jsou nebo nejsou problémy v těchto oblastech zdravotnictví?

Zdroj: CVVM, 2006

Názory veřejnosti na příčiny problémů⁷ (respektive růstu nákladů na zdravotnictví) ve financování zdravotnictví zjišťoval například výzkum provedený agenturou Inres - Sones. Za hlavní příčinu je nejčastěji označováno špatné hospodaření pojišťoven.

Tabulka 1 Hlavní příčiny růstu nákladů na zdravotnictví, %

	2000	2001	2002	2003	2004
Neujasněnost koncepce vývoje zdravotnictví	32,7	29,5	34,6	37,7	37,2
Špatné hospodaření zdravotních pojišťoven	59,6	53,4	50,5	49,1	51,7
Nedostatky v systému řízení zdravotnictví	37,2	33,2	32,0	50,7	41,6
Špatný systém zdravotního pojištění	34,6	27,6	26,4	21,5	21,9
Nekontrolovaný růst cen léčiv	37,0	37,5	33,9	24,1	32,6
Špatné hospodaření zdravotnických zařízení	27,8	26,7	34,4	31,9	30,5
Nedostatečná kontrolní činnost vůči lékařům	19,9	20,6	19,9	15,7	16,6
Nadměrné vykazování bodů ze strany lékařů	20,1	21,2	20,1	17,8	18,2

Zdroj: Inres-Sones, 2004

Výzkumy zkoumají také názory veřejnosti na reformní kroky, jejichž cílem je finanční stabilizace systému. Z výzkumu CVVM z roku 2005 vyplývá, že lidé nesouhlasí s omezováním zdravotní péče a v různé míře souhlasí s cestami, jakými se do systému mohou dostat další finanční prostředky.

⁷ Respondenti mohli vybrat až tři možné příčiny.

Tabulka 2 Modely financování zdravotní péče, %

	rozhodně souhlasí	spíše souhlasí	spíše nesouhlasí	rozhodně nesouhlasí	neví, nemá názor
Omezení zdravotní péče	1,6	8,9	33,9	45,3	10,3
Vyšší přímá spoluúčast pacientů	3,2	20,1	38,1	31,8	6,8
Zvýšení zdravotního pojištění	4,6	29,9	37,3	16,6	11,6
Zvýšení plateb ze státního rozpočtu	9,1	43,9	23	8,4	15,6

Zdroj: CVVM, 2005

Diskuse existujících výzkumů

Pro hodnocení a další využití existujících výzkumů je důležité poukázat na to, co ovlivňuje výsledky průzkumů veřejného mínění. Nejprve je třeba uvědomit si, že je důležité, aby měli respondenti na danou otázku vytvořen názor už před tím, než se účastní výzkumu (respektive je třeba ptát se, zda si svůj názor respondenti nevytvářejí pouze pro výzkum, jehož se účastní). Podstatné je, zda respondenti měli čas o problému přemýšlet, zda je pro ně problém důležitý anebo zajímavý. Názor vytvořený čistě pro výzkum se jednodušeji zapomene, snadněji se změní.

Hodnocení zdravotní péče může podléhat také mediální prezentaci (ostatně jako každá jiná oblast lidské činnosti). Příkladem může být názor na čekací listiny v Kanadě. Ty se staly mediálním „tématem“, přestože se faktické výsledky zdravotnictví v této oblasti nezhoršovaly. Výsledky výzkumů posléze ukázaly, že Kanadčané považují čekací listiny za čím dál problematičtější.⁸

Na výsledky výzkumu má vliv mimo jiné formulace otázek. Patrné je to na srovnání dvou otázek, které zkoumají spokojenost respondentů se systémem zdravotní péče v ČR (oba průzkumy proběhly na konci roku 2005). Otázka z výzkumu IZPE de facto neumožňovala neutrální odpověď, mnohem výrazněji se pak projeví krajní názory. Otázka CVVM naopak neutrální odpověď nabízela – respondenti pak svůj názor nejčastěji zařadili právě sem.

⁸ Sanmartin, C., S. Shortt, M. Barer, S. Sheps, S. Lewis and P. W. McDonald. 2000. "Waiting for Medical Services in Canada: Lots of Heat, but Little Light." *Canadian Medical Association Journal* 162(9): 1305-1310.